bil kar precejšen delež študentov iz Slovenije. Organizirali so se v skupine, medse pa niso sprejemali Židov, tako, da so ti morali ustanavljati svoje organizacije. V referatu je naveden tudi odstotek študentov, ki so študije uspešno zaključili. Hrvoje Matković je v svojem referatu Politična dejavnost dr. Ante Trumbića v jugoslovanski državi predstavil to zanimivo in problematično osebnost, ki je dala pečat določenemu, in to precej težavnemu obdobju pri oblikovanju in utrjevanju jugoslovanske države. Zasedanje je zaključil referat Ordeta Ivanoskega Tito o osvobodilni borbi makedonskega naroda. Najprej je spregovoril o težavah pri oblikovanju makedonskega naroda, ki se ni mogel osnovati niti ob koncu 19. niti v začetku 20. stoletja, razdrobljen je ostal tudi po 1. svetovni vojni. Moral je nadaljevati borbo za svojo samobitnost, v komunističnem gibanju je videl in našel edino možnost za svoje konstituiranje. Nato se je začela diskusija, ki se je najprej vrtela okoli makedonskega problema, okrog vprašanja, kako določiti število makedonskih študentov v svetu, če niso smeli uporabljati svojih priimkov. Tako je diskusija spet pripeljala na nedorečeno vprašanje unitarizma v Jugoslaviji in čehoslovakizma na Češkoslovaškem. Obe gibanji imata nekaj skupnega, namreč to, da sicer govorita o enakopravnosti narodov in jezikov, si pa večinski narod le prizadeva prevladati na vseh področjih. Teoretično bi na primer morali Čehi znati slovaško in obratno in bi morali biti tudi učbeniki temu primerno prirejeni, v praksi pa se je vse bolj uveljavljala češčina, in bili so celo poskusi, da bi slovaščino degradirali na raven folklore. To je nato privedlo na diskusijo o učbenikih in na idejo o medsebojni primerjavi le-teh tako v medvojni Češkoslovaški kot v stari Jugoslaviji.

V zaključnem delu sta se oba predsednika Vladislav Šťastný in France Kresal zahvalila vsem sodelujočim. Govora je bilo tudi o tem, da bo 24. zasedanje jugoslovansko-češkoslovaške zgodovinske komisije naslednje leto v Črni gori, tema pa Značilnosti protifašističnega in narodnoosvobodilnega gibanja narodov Češkoslovaške in Jugoslavije.

Zborovanje češkoslovaško-jugoslovanske komisije je bilo že tretjič v Brnu. Splošno mnenje je bilo, da komisija dobro dela, saj se ji je posrečilo že 23 let zapovrstjo pripraviti dovolj zanimiva zasedanja, obenem pa se je v diskusiji pokazalo, da je na razpolago še izredno veliko prav tako zanimivih tem. Na zborovanju prav tako ni bila zanemarjena družabna stran prireditve. Tako je 10. 10. ravnatelj Ústavu slavistiky ČSAV doc. dr. Lubomir Slezák priredil slavnostno večerjo v čast jugoslovanskim zgodovinarjem. 11. 10. popoldne je bil pri njem tudi sprejem. 12. 10. je bila strokovna ekskurzija v Narodni kulturni spomenik Mikulčice, kjer so udeležencem predstavili velikansko delo, ki so ga opravili arheologi. Udeležence ekskurzije je nato vodila pot naprej čez zanimivo moravsko pokrajino v dvorec Lednice in nato še v regionalni muzej v Mikulovu, kjer je posebno poudarjena zbirka o vinarstvu in vinogradništvu. Odpadel pa je del ceremoniala, ki je bil doslej posvečen družbenopolitičnim strukturam.

Eva Holz

NOVE METODE V ZGODOVINOPISJU ALI PO SOL NA SOLNOGRAŠKO

(Salzburg 17. — 26. 9. 1989)

Če hočemo razumeti in razložiti preteklo **družbeno stvarnost**, moramo v prvi vrsti rekonstruirati procese njenega nastajanja, potrjevanja in spreminjanja, hkrati pa vedeti, da družbena stvarnost nastaja v interakcijskem odnosu, t. j. na podlagi intersubjektivnega delovanja njenih akterjev, točneje skozi njihovo ozaveščanje (reduciranje, tematiziranje) oziroma njihovo vsakokratno interpretacijo preteklega v sedanjosti. Ali rečeno drugače, tako kot je to formuliral že Droysen; predmet zgodovinske vede ni abstraktna preteklost, temveč ostanki preteklosti oziroma spomini na preteklost.

Zato tudi zagovorniki »objektivne hermenevtike«, s tem, ko znova poudarjajo, da je prvotno delovanje, konkretni dogodek, na podlagi katerega je nastalo neko pričevanje, nepreklicno minil, nimajo namena odkrivati že znanega, temveč opozarjajo na pomanjkljivost določenih neopozitivističnih principov sodobne historične interpretacije. Sprašujejo se namreč, ali je mogoče zaobiti stališče, po katerem je predmet zgodovinarjevega proučevanja v prvi vrsti samo »zapisnik« oziroma »protokolirano delovanje«,[1] artikulirano v jezikovno objektivirani obliki, in prezreti dejstvo, da le tako pojmovan »tekst« s svojo objektivno strukturo lahko predstavlja izhodišče in verifikacijsko merilo znanstvene interakcije...

[1] Hans-Georg Soeffner: Statt einer Einleitung: Prämissen einer sozialwissenschaftlichen Hermeneutik, zbornik Beiträge zur einer empirischen Sprachsoziologie, Narr, Tübingen 1982, str. 14.

A naj bo za uvod dovolj, saj želim na tem mestu samo opozoriti na eno izmed strokovnih srečanj zgodovinarjev, širšo teoretsko refleksijo vsebine tega srečanja pa prelagam na ustreznejšo priložnost.

Skratka, pod okvirnim naslovom »Nove metode v zgodovinopisju« je tudi letos na salzburški univerzi potekal desetdnevni mednarodni historični seminar, ki ga že devet let zapored organizirajo sodelavci tamkajšnjega inštituta za socialno zgodovino. Srečanje poteka vsako leto v drugi polovici septembra, letos pa so ga prireditelji zastavili kot strnjen postdiplomski semester in s tem tudi formalno poudarili njegovo kvalitativno rast. Toda to je že vprašanje institucionalizacije. Nas pa zanima predvsem vsebinska zastavitev, saj je vsebina tista, ki v zadnjem času privablja v Salzburg vse več zgodovinarjev, sociologov in narodopiscev; predvsem iz Avstrije, Zah. Nemčije in Italije, letos pa sva tam sodelovala tudi Poljak in Slovenec.

Kot že sam naslov pove, so predmet razprave metodološka vprašanja zgodovinopisja, ali bolje, gre za ozaveščanje metodoloških problemov v okviru socialne zgodovine. Ker je tudi tako zoženo interesno področje za čas desetih dni še vedno preširoko, so ga organizatorji tematizirali v tri sklope, od katerih je vsak še dodatno razdeljen na začetni in nadaljevalni seminar.

Naslov prvega sklopa se glasi **Kvantitativne metode in formalni postopki v zgodovinopisju.** V tem sklopu se udeleženci začetne stopnje izpopolnjujejo v statistiki ter spoznavajo principe delovanja računalniških bank podatkov, v nadaljevalnem »tečaju« pa je delo usmerjeno predvsem na računalniško kodiranje podatkov konkretnih raziskovalnih nalog. Drugi sklop oziroma seminar, v okviru katerega sem sodeloval tudi sam in bo v nadaljevanju natančneje predstavljen, je namenjen **spoznavanju kvalitativnih historično-družboslovnih metod v okviru oralne zgodovine.** Tretji in zadnji tematski sklop nosi naslov **Slikovna zgodovina, audiovizuelni viri in historična semiologija.** Voditelji tega seminarja so letos organizirali tečaj iz semiologije in imagologije, sklop predavanj iz uvoda v zgodovino slikovnih in tonskih virov, metodološko analizo dokumentarnih ter igranih filmov, veliko časa pa so udeleženci posvetili ugotavljanju, kaj pravzaprav lahko razumemo pod t. i. pripomočki za historično analizo umetniških slik ter ostalih slikovnih in tonskih virov.

Sam sem, kot rečeno, sodeloval v seminarju »Qualitative historisch-sozialwissenschaftliche Methoden und Mündliche Geschichte«. Podobno kot pri »semiologih« in »imagologih« je bila tudi v tej skupini delitev na začetni in nadaljevalni tečaj zgolj načelna. Samo pri obravnavanju praktičnih nalog, ob predstavitvi posameznih raziskovalnih projektov koordinatorjev in udeležencev ali ob spoznavanju konkretnih metodoloških principov tekstovne analize delov transkribiranih intervjujev iz že obdelanih raziskav je delo potekalo ločeno. Teoretična predavanja so bila skupna, prav tako tudi vsakokratna razprava ob njihovem zaključku.

Kar takoj na začetku se je izkazalo, da je takšna organizacija najustreznejša. Konkretna razprava je bila sočasno vpeta v teoretski okvir, praktični metodološki koraki pa sproti prevedeni v sistem obče metodologije. Slednje je za razpravo o novih metodah v historiografiji še posebej pomembno, saj vemo, da skepticizem klasičnega zgodovinopisja do oralne zgodovine in socialne zgodovine nasploh temelji predvsem na očitku, da nove pobude te vrste nimajo izdelane lastne metodologije in da so tako skorajda brez teoretske samorefleksije. Če smo iskreni, takšno argumentiranje ni čisto brez osnove, saj se podobno sprašujejo celo tisti, ki so bili pred desetimi leti nad oralno zgodovino najbolj navdušeni. Sami namreč ugotavljajo, da predvsem oralna zgodovina resnično nima dodelane metodologije, oziroma, da je metodologij toliko, kolikor je avtorjev, ki te nove historiografske predstavitvene metode zagovarjajo. Če gledamo na to vprašanje s tega stališča, se dejansko končno približamo tudi temeljni razpravi kvalitativnega kurza ter osnovnim vsebinskim in metodološkim vprašanjem celotnega salzburškega seminarja. Še več, s tem se hkrati dotaknemo enega bistvenih vprašanj sodobnega zgodovinopisja, namreč razprave o možnostih objektivne historične rekonstrukcije preteklega delovanja, v kateri pa, kot je znano, že dolgo ne sodelujejo samo zgodovinarji. Zato glede na to ni potrebno poudarjati, da so domačini za predavatelje poleg znanih zgodovinarjev angažirali sociologe, filozofe in umetnostne zgodovinarje, pač pa je treba opozoriti na nekaj drugega. Razmišljanja predstavnikov različnih ved nam namreč dajo slutiti, da odgovor na vprašanje o meji med objektivnim in subjektivnim rekonstruiranjem preteklosti bolje argumentirajo sociologi kot zgodovinarji, ali drugače, prvi postavljajo historiografiji mnogo prodornejša in konstruktivnejša vprašanja kot drugi.

V našem konkretnem primeru to seveda ne pomeni, da je Reinhart Sieder, sodelavec Dunajskega inštituta za gospodarsko in socialno zgodovino kakorkoli zaostajal za Gabrielo Rosenthal, sociologinjo iz Bielefelda ali filozofom Christianom Fleckom iz Gradca. Nasprotno. V svojih prispevkih je tudi on stvarno in kritično opisal običajno zgodovinarsko držo, iz katere gre sklepati, da le zgodovinarji lahko različna družboslovna snovanja zaokrožijo v neko objektivno, smiselno celoto. Ko torej v nadaljeva-

nju izvzemam prispevek Rosenthalove, želim zato opozoriti predvsem (in samo) na že izdelane metodološke pobude, ki jih zgodovini ponuja sociologija. Strinjam se namreč s Siederjevo percepcijo interdisciplinarnosti takrat, ko pravi, da razume zgodovinsko vedo kot nastajajočo znanstveno disciplino in da ga zato zanima vse, kar lahko kot zgodovinar pridobi od ostalih družboslovnih in humanističnih ved.

Sociologija, točneje prispevek fenomenologije za razvoj principov objektivne hermenevtike, predstavlja tisti del **družboslovja,** s katerim si zgodovinopisje lahko ta trenutek največ pomaga. Raziskovalci kot Rosenthalova, se pravi predstavniki (recimo) tretje generacije fenomenološke šole, torej prej učenci Oevermanna in F. Schutzeja in ne toliko Thomasa Luckmanna pa — z vpeljevanjem principov hermenevtične rekonstrukcije pripovedi sodobnikov preteklega dogajanja — zagovornikom oralne zgodovine ponujajo ne samo preizkušene metodološke principe za analizo teksta, temveč tudi njihovo teoretsko samorefleksijo.

Morda še več; izkaže se, da so principi t. i. globalne in sekvenčne analize lahko koristni tudi pri interpretaciji starejših biografsko tematiziranih dokumentov, npr. biografij, pisem — ki pa jih ne smemo primerjati ali celo enačiti z življenjskimi zgodbami, ki nastanejo na podlagi **narativnega** intervjuja —, saj nekatere zakonitosti veljajo tako za biografske tekste iz preteklosti kot za sodobne pripovedi.

Navedimo samo nekatere: 1. Upoštevanje avtorjeve **perspektive.** Vsak interpret preteklosti gleda na dogajanje, ki ga opisuje, skozi lastno perspektivo. Se pravi, da se moramo lotiti najprej perspektivične strukture vsakega teksta posebej, če hočemo resnično odkriti kaj novega in ne le potrditi to, kar nam je že znano. V primeru, ko iščemo samo potrditve svojih hipotez, v resnici uničimo realnost, ki nas zanima, saj — kot pravi Rosenthalova — »bistvo vsakdanje realnosti hote ali nehote prekrijemo z nekim imaginarnim bistvom znanstvenosti«,[2] skratka, vsakdanji realnosti sploh ne pustimo do izraza. 2. Upoštevanje **tematizacije** oziroma avtorjeve potrebe po tem, da spremembe, prelome, z eno besedo, »razpršeno« življenje, organizira v smiselno celoto, kar je pravzaprav tudi osnovni pogoj, da se s tem življenjem sploh lahko identificira. 3. Nenazadnje gre upoštevati tudi dejstvo, da predvsem biografski zapisi preteklega življenja **ne nastajajo** brez razloga, temveč da njihovi avtorji pravzaprav samo izpolnjujejo pričakovanja vsakdanjega sveta, saj v skladu s socializacijskimi normami preprosto morajo (moramo) imeti lastno biografijo. Obenem tak konstrukt — biografija ni le odgovor na pričakovanja (družbenega) okolja, pač pa je hkrati tudi posledica avtorjeve interakcije s tem okoljem, ki se odvija na podlagi vzajemnega odnosa med biografskimi doživetji in zgledovanjem po institucionaliziranih koncepcijah.

Za zgodovinarja je prvenstvenega pomena prav to zadnje dejstvo, iz katerega sledi, da biografski zapis ni nekaj individualnega, temveč je družbeno pogojen, prav tako kot način, na katerega ljudje razlagajo svoje življenje, kako pripovedujejo svojo (ali tujo) življenjsko zgodbo, se pravi način, kako posamezne življenjske izkušnje osmišljajo v neko zaokroženo celoto.

Toliko o osnovnih zakonitostih **globalne** analize oziroma o poskusu historiografskega povzemanja ene izmed strukturalističnih variant metodologije sodobne fenomenološke sociologije znanja. S tem seveda še zdaleč niso predstavljena vsa vprašanja, ki jih historiografiji postavlja sociologija, niti poglavitni problemski sklopi kvantitativnega seminarja, kaj šele celotnega semestra, toda vsaka podrobnejša razprava bi občutno presegla okvir tovrstnega zapisa. Zato bi rad, še preden vas kot bralce povsem izgubim, sam pa se docela »prodam« sociologiji, rad zaključil z metaforo, ki me je kot zgodovinarja — za katerega ima Salzburg poseben pomen — v času seminarja pogostokrat prešinjala. Skoraj vse je bilo namreč isto; mesto **menjave,** Solnograško oziroma Salzburg; ljudje, ki smo se tam srečali smo potomci nekdanjih trgovcev s soljo; menjavo pa so organizirali dediči sposobnih solnograških preprodajalcev iz preteklosti ... le čas in vsebina sta bila druga. Predmet menjave in razpečevanja ni več sol, temveč znanje, menjava se ne vrši več na sejmih ob reki Salzach (starega tržnega prostora tako ali tako ni več), pač pa v prostorih salzburške univerze, samo pri organizatorjih si človek ni čisto na jasnem — da so dobri trgovci, o tem prav gotovo ni dvoma ...

A primerjav še ni konec, vsaj še ene ne smemo spregledati. Prav tako kot so nekoč trgovci »od blizu in daleč« natanko vedeli za vse datume solnograških sejmnih dni, je tudi mednarodni semester, ki sem ga želel na tem mestu predstaviti, na dobri poti, da postane del poslovnega koledarja tistih zgodovinarjev, umetnostnih zgodovinarjev, narodopiscev in sociologov, ki v svojih analizah tekstov kot produktov pretekle socialne interakcije z metodami klasične historiografije preprosto ne morejo naprej.

Oto Luthar

[2] Gabrielle Rosenthal: predavanje v Salzburgu, sept. 1989; naslov neobjavljenega sestavka: Biographie, str. 4.